

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. I. Assertiones Caramuelis referuntur, ac refelluntur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

ARTICULUS III.

Probabilitatum monstra, seu novorum Casuistarum excessus referuntur, & refelluntur.

RECTE ait D. Thomas qu. 18. de verit. art. 6. ex Commentatore in 3. de anima, quod falsa opinio ita se habet in cognoscibilibus. sicut monstrum in natura corporali: est enim falsa opinio proveniens prae intentionem ipsorum primorum principiorum, quae sunt quasi virtutes feminales cognitionis; sicut monstrum nunt prae intentionem virtutis naturalis agentis; hoc ideo, quia omne malum est prae intentionem, ut dicit Dionysius quarto capite de divin. nomin. Vnde sicut in conceptione humani corporis in statu innocentie nulla monstrifitas accidisset: ita in intellectu hominis nulla falsitas esse potuisset. Ex quo Angelici Doctoris discursu liquet, quod sicut in situ natura lapsae plures accidunt in humanis corporibus diffe-ctus & monstrifitates, ita & in animis plura opinionum monstra ex ignorantia veritatis generantur, juxta illud Tertulliani libro secundo de Nat. Varietas opinionum venit ex ignorantia veritatis. Sed nunquam tot & tam horrida probabilitatum monstra in materia morum vix vel audita sunt, quam hoc nostro saeculo, in quo ut lepide ait quidam Recentior, exorta est densissima novorum Casuistarum nubes, qui tanquam aegyptiacae ranae, vel locustae, in Ecclesia incubuerunt, & nihil penè intactum, ac in moribus integrum reliquerunt, ut ex sequentibus assertionibus, ex eorum libris fideliter excerptis, & à Prospero Fagnano, Joanne Sinnichio, & Patrocio Parisiensibus, in probabilitatis synopsis, quam Episcopis Galliae obtulerat, diligenter & accurate collectis, manifestè patebit.

§. I.

Assertiones Carameus referuntur, ac refelluntur.

I.

TAM clarum videtur fornicationem secundum semel. Iam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicitur, ut contrarium omnino rationi diffiniri videatur. Carameus lib. 4. Theol. moral. num. 1798, & in Theol. fundam. num. 1171. editionis Francos. ubi sententiam oppositam, quam fateatur esse D. Thomae & discipulorum ejus, ait se non auctore nominare probabilem.

Sed haec assertio non solum falsa & improbabilis, sed etiam erronea, & haereticè proxima censenda est, ut docet Soto lib. 5. de justitia & jure qu. 3. art. 5. ubi sic ait: Dicere fornicationem non esse contra jus naturae, ERROR EST HAERESIS PROXIMA. Nam consequens unde protinus fieri. Genus ante legem scriptam non fuisse delictum; quum verò nique post scriptam, quia lege Moysaica non tenebatur.

Simile argumentum fieri potest de Turcis & Mahumetanis, aliisque infidelibus: cum enim jus positivum, quo fornicatio prohibetur, in sola Scriptura sacra sit contentum, subindeque ab ipsis in vincibiliter ignoretur, si illa jure naturae prohibita non sit, quis Turca vel infidelis non dicet hebetis aut tardi ingens, sed minus acris, & excellentis aciple Carameus, nefandò illi crimini se prostitutus, argui poteri de peccato, ac de

babilliter incedit, tunc incedere profitentur, A proflus immutanda sunt Christianae preces, nec jam cum Davide sic orandum est: Veritatem tuam doce me: Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua, sed istis potiùs ad probabilitatis doctrinam compositis precibus utendum: Probabilitatem tuam doce me: Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in probabilitate tua, ut rectè ait VVendrochius.

61 Alterum inconveniens declaratur ab Episcopo Gandaveni in Epistola pastorali ad Clerum suae Diocesis, in qua sic dicit: Experimur quotidie tantam passim licentiã novas & laxas materia morali excogitari opiniones, & commenta, ut vix quidquam illicitum futurum sit, si quorundam placitis acquiescamus, nec ullum penè præceptum naturale aut positivum, quod quaestuosi istorum probabilitatibus obnoxium non sit, & eludatur: usque adeo student peccata omnia fucare & obvolvete, aut de medio etiam omnino tollere, arctamque viam cæli reclamante Christo Domino, dilatare, ut quantum saltem apparet, commodis per spatiosam ambulent; quaestum ipsos cum peccatoribus suis ad perditionem non ducat.

62 Similia habet Crepinus à Borgia in selectis Moralibus quaestione nona ubi sic dicitur: In rebus moralibus vix datur casus in quo non sint due opinionones contradictoriae & probabiles. & hoc punctum ita ad punctum reduxit Carameus, ut vix sit aliquid præceptum Ecclesiasticum, quod eludi non possit, si eius doctrina, quam probabilem putat, adhaereamus. Nam duas opinionones probabiles contradictorias sequi quemlibet posse, probabile esse contendit: ex quo fit ut nemo teneri videatur præceptum mandandi, audiendi sacrum, recitandi horas canonicas & alia hujusmodi.

63 Quod ille de Carameo dixit, de aliis recentioribus Casuistis licet asserere: cum enim Diana in opere Resolutionum moralium numeret quaestiones in materia morali supra ter mille, cum opinionibus & Authoribus pro utraque parte affirmantibus aut ambas esse probabiles, aut unam probabilem, & alteram probabiliorem; & recentiores Casuistae ad hoc potissimum tendant, ut certatim in materia morali novas & plausibiles opinionones singulis diebus excogitent, ut reddendo probabilia, quae antea probabilia non erant, ea quae antea non licebant, licita faciant; manifestum est, quod si quaecumque probabilitas à peccato exculet, & ad honestandas actiones humanas sufficiat, omnia ferè erunt licita ac honesta, & vix ullum erit præceptum naturale & positivum, quod facile eludi non possit. Quod ut pateat ad oculum, brevem probabilitatis synopsis hic describam, in qua novorum Casuistarum excessus, pluresque ipsorum assertiones ex eorum libris fideliter excerptas, ut in parva tabella exponam; ex ea enim manifestum erit, nullam ferè dari actionem pravam, quae licita non sit, si ipsorum placitis adhaereamus, & si fas sit quamcumque probabilem opinionem sequi, relicta probabilitati. Unde sit,

* * *

eo iuste in hac vita vel in futura puniri? Si hoc conlequens Adversario displicet, audiat illud Augustini ad Pollentium lib. 2. de adulter. conjugis cap. 4. Hoc tu quidem non sentis, sed hoc sequitur illa qua sentis. Mutata ergo antecedentia, si vult cavere sequentia.

Deinde contra eandem assertionem urget ratio D. Thomae 2. 2. qu. 154. art. 2. Fornicatio cum sit concubitus vagus, utpote prater matrimonium existens, est contra bonum prolis educande; Ergo est contrarius naturae, quae copulam carnalem ad prolis generationem ordinat, & congruam ac convenientem ejus educationem exigit.

Nec valet quod ait Caramuel, antiquam Martini de Magistris crambem recoquens, saepe contingere prolem fornicari conceptam bene enutriti ac educari, imò melius quam alias multas per copulam conjugalem conceptas. Non valet, inquam, quia, ut ait Soto loco citato, alius existimandus est ex natura, & non ex accidente: alioquin matrimonium non esset vinculum naturale ad convenientem prolis educationem ordinatum, quia aliquando accidit, ut conjuges, neque facultatem habeant, neque voluntatem eam educandi. Unde D. Thomas hanc Caramuelis instantiam praevidens ac praeveniens, post verba relata subdit: Nec obstat si aliquis fornicando aliquam cognoscens, sufficienter provideat proli de educatione: quia id quod cadit sub legis determinatione, iudicatur secundum quod communiter accidit, & non secundum id quod in aliquo casu potest accidere.

II.

Mollities jure natura prohibita non est; unde si Deus eam non interdidisset, saepe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali. Ita idem Caramuel in Theologia moralis numero 1603, ubi de hoc crimine peccato non aliter philosphatur, quam de minoratione sanguinis, aut de esu pomi, aliisque actibus de se bonis, aut indifferentibus: unde ibidem numero 1605, comparat molliem cum esu pomi vetici, dicens: Esu pomi alias indifferentem primis hominibus interdixit Deus quia voluit, & potuit, utpote rerum universarum Creator, & Dominus: Semina etiam effusionem inbibet, non quod ipsa sit mala ante preceptum, sed quod ipse sit Dominus, nos servus; ipse Creator, nos creaturae, ipsi competat precipiendi: aut horum nobis obediendi gloria relicta sit. Addit demum ibidem numero milleesimo sexcentesimo septimo. Mollities, sodomia, bestialitas, sunt peccata ejusdem speciei iussum. Quod adeo certum & manifestum existimat, ut dicat contrariam sententiam videri errorem in Philosophia. Ex quo manifestè sequitur, juxta illius principia, non solum molliem, sed etiam sodomiam & bestialitatem, non esse malas ab intrinseco, nec jure naturae prohibitas; quia si sunt ejusdem omnino malitiae specificae, eodem jure debent prohiberi.

Sanè mirum est in viro docto & religioso sic extingui posse communissimas honestatis & pietatis notiones, ut haec ipsi non solum probabilia, sed etiam certa videri poterint. Nam quantum haec, non à caecis auribus solum, sed etiam ab ipso lumine naturali aliena sint, agnoverunt Ethnici ipsi, qui non tantum bestialitatem, aut sodomiam, horridasque illas libidinum sumas in corpora, in sexus, ultra jura naturae, quae non tam crimina quam monstra dicenda sunt, ut ait Tertullianus, sed ipsam etiam molliem acriter reprehenderunt, ut Martialis libro nono, Epigram.

Tom. III.

A 42. ubi in Ponticum se polluentem sic invehitur:

Hoc nihil esse peritas scelus est, mihi crede, sed ingens,
Quamvis vix animo concipis esse tuo,
Ipsam crede tibi naturam dicere rerum:
Istud quod digitis Pontice perdis, homo est.

Dolendum sanè celasse naturam Christianum Doctorem, quod Poëta Gentili, & aliis in moribus satis depravatis non occultavit: his enim verbis, non solum aperte docet molliem esse de se malam, & naturae repugnantem, sed etiam rationem fundamentalem, quae communiter utuntur Theologi ad id probandum, insinuat. Nam sicut verba ex sua natura ordinantur ad manifestationem mentis, ita semen genitale ad propagationem prolis: unde sicut uti verbis ad fallaciam, est peccatum contra ordinem naturae; ita uti semine ad sterilem lasciviam, est de se malum, & ordini ac institutioni naturae repugnans. Quapropter tam est impossibile ut molliem aut sodomiam congruant naturae humanae, quam est impossibile, quod mendacia ei convenient. Nec refert quod possit molliem aut sodomiam alicui ad sanitatem corporis prodesse; potest enim & mendacium alicui similiter ad salvandam vitam deservire: Si ergo id non sufficit ut mendacium dicatur aliquando licere, profecto non sufficit, ut molliem, aut sodomiam, ac similia libidinum monstra, aliquando censentur esse licita. Unde Augustinus in Enchirid. capite vigesimo secundo sic ait: Nec ideo ullum mendacium putandum est non esse peccatum, quia possumus aliquando alicui prodesse mentiendo; possumus enim & furando aliquando alicui prodesse, si pauper cui palam datur, sentit commodum, & dives cui palam tollitur, non sentit incommodum: nec ideo tale furtum quicumque dixerit non esse peccatum. Possumus & adulterando prodesse, si aliqua nisi ad hoc ei consentiatur, appareat amando moritura, & si vixerit penitendo purganda: nec ideo peccatum negabitur esse tale adulterium.

Quod si ita est de adulterio, quanto magis de Flagitiis contra naturam, quae immaniora sunt? Unde idem sanctus Doctor libro tertio Confessionum capite octavo ait: Flagitia quae sunt contra naturam, ubique ac semper deservenda atque puniendae esse, qualia Sodomitarum fuerunt: quae si omnes gentes facerent, eodem crimine reatu divini à lege tenerentur, quae non sic fecit homines ut se illo uterentur modo; violatur quippe ipsa societas, quae cum Deo nobis esse debet, eam eadem natura, cujus ille auctor est, libidinis perveritate polluitur. Quem Augustini locum corpori Juris canonici habemus insertum capite Flagitia, trigesimo secundo, quaestione septima.

Quaeque utitur Divus Thomas secunda secundae quaestione centesima quinquagesima quarta, articulo duodecimo ad primum ad probandum quod in peccatis contra naturam, in quibus ipse ordo natura violatur, fiat injuria ipsi Deo ordinatori natura. Unde mirum est, Caramuelem autum fuisse asserere, molliem, sodomiam, & bestialitatem, nequaquam ex natura sua, sed ex superveniente duntaxat positivo Dei decreto, malitiam habere: cum passim apud omnes doctos, pariter & indoctos, communi consensu, antonomastice dicantur peccata contra naturam; ideo utique, quia adversantur humanae naturae, non solum secundum specificam gradum humanitatis, sed etiam secundum genericum gradum animalitatis. Manifestum est (inquit sanctus Thomas in caput primo

M m a m u a

mū ad Romanos lectione octava, quod secundum naturam intentionem commixtio sexuum in animalibus ordinatur ad actum generationis. Vnde omni commixtionis modus, ex quo generatio sequi non potest, est contra naturam hominis, in quantum est animal. Præmiserat ibidem ejusmodi peccata vocari ab Apostolo *Passiones ignominie*: quia propriè passio dicitur, quando aliquid trahitur extra ordinem suæ naturæ, putà cum aqua calefit; per hujusmodi verò peccata recedit ab ordine naturali. Dicuntur autem *passiones ignominie*, tum quia non sunt nomine digna: tum etiam quia cum per alia peccata carnalia homo ad naturam & conditionem brutorum dejiciatur, per peccata contra naturam à natura etiam bestialia decidit. Quis igitur dicere audeat, illud ex natura rei esse bonum homini, & obligatorium sub peccato mortali, quod deprimit humanam naturam non solum infra gradum suum, sed etiam infra gradum animalis?

71 Adde ex hac Caramuelis sententia, tria sequi absurda & inconvenientia. In primis enim, cum lex positiva non obliget nisi eos quibus manifestatur & intimatur, si mollities & sodomia solum lege Dei positiva sint prohibita, consecrarium profectò est, eos omnes non peccare, nec peccasse, effundendo semen per molliem & sodomiam, quibus Deus suam legem ea flagitia verantem non intimavit. Unde juxta Caramuelis sententiam, tamen si ista scilicet post intimatam sibi legem Dei verantem prædicta flagitia, peccassent ea perpetrando; ceteræ tamen nationes, quibus judicia sua Deus non manifestavit, nequaquam peccassent ea perpetrando; nec adhuc hodie peccarent quotquot per ignorantiam positivæ Dei legis eis allucunt; imò nec Onam filius Judæ peccasset, dum introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur, ut dicitur Genesis trigesimo octavo, nam eo tempore lex illa positiva non erat promulgata: & tamen Scriptura subdit, *Idem percussit eum Dominus, quod rem deestabilem faceret.*

72 Secundò, si mollities solo Dei præcepto positivo prohiberetur, aliquando esset licita, etiam post illius legis promulgationem, saltem pro casu extremæ necessitatis, ut si quis mori deberet, nisi se pollueret: positiva enim Dei præcepta cessare interdum in casu necessitatis, certum est, & constat exemplo Davidis, qui non obstante Dei lege, laicis verante esum panum propositionis, in necessitate famis eos comedit, ejusque factum Christus Matthæi duodecimo excusat, nec non, ob similem necessitatem, suos Discipulos à violatione sabbathi divinitus interdicta. At molliem seu pollutionem voluntariam, etiam in casu extremæ necessitatis (putà cum necessaria est ad salutem vel vitam tuendam) non licere, communiter docent Theologi, & patet exemplo plurium vitorum illustrium & piorum, qui mori maluerunt, quam seminis effusionem, ex cujus retentione mors imminerebat, per pollutionem, vel per copulam procurare. Sic Beatus Casimirus, Regis Poloniæ filius, Hungarorum Rex delectus, gravi oppressus infirmitate, mori potius, quam castitatis jacturam ex Medicorum consilio subire constanter decrevit. Idem de Jacobo Cardinali Ulyssiponensi, Regis Portugaliæ filio, refert Hieronymus Garimbertus libro tertio de vitis Pontificum. Similia traduntur de Ifacio Comneno Imperatore, de Thoma se-

cundo Episcopo Eboracensi, & de Michaele Verino Poëta Gallo, cujus istud extat postulatū consecratum:

*Sola Venus poterat lento succurrere morbo:
Ne se pollueret, maluit ipse mori.*

Ergo mollities non solum præcepto Dei positivo, sed etiam lege naturali prohibita est.

Tertio ex sententia Caramuelis sequitur adulterium esse gravius & turpius intra genus luxuriæ, quam molliem, sodomiam, & bestialitatem: Sed hoc dici nequit. Ergo nec illud. Miror est certam: nam ut docent communiter Theologi cum sancto Thoma secunda secundæ quæstione centesima quinquagesima quarta, articulo duodecimo intra genus luxuriæ peccata contra naturam (qualia sunt molliem, sodomiam, & bestialitas) sunt omnium gravissima & turpissima: Sicut in speculativo (inquit sanctus Doctor) error circa ea quorum cognitio est homini naturaliter indita, est gravissimum & turpissimum: ita in agendis, egerè contra ea que sunt secundum naturam determinata, est gravissimum & turpissimum. Quia ergo in vitio que sunt contra naturam transgreditur homo ad quod est secundum naturam determinatum circa ipsum venientem, inde est quod in tali materia hoc peccatum est gravissimum. Sequela autem Majoris est evidens: Adulterium enim est intrinsicè malum, & lege naturæ prohibitum, ut omnes fatentur. Sed peccata que per se & ab intrinsicè sunt mala, ipsoque naturali jure prohibita, graviora sunt eis que ab extrinseco tantum, & ratione legis positivæ ea prohibentis, mala sunt: Ergo si molliem, sodomiam, & bestialitatem, non sint ab intrinsicè mala, nec jure naturæ prohibita, sed tantum ab extrinseco, & ratione legis seu præcepti positivæ, manifestè sequitur adulterium in malitia & gravitate, molliem, sodomiam & bestialitatem excedere. Pudet me in istis sordibus tandiu versari, libenterque hic cum Augustino Epistola quinquagesima sexta dixit: *Pudet me ista respicere, cum eos non puderis ista sentire: cum verò ausi sint etiam defendere, non jam eorum, sed ipsius generis humani me pudet, cuius aures hoc ferre poterunt.*

Non possum tamen præcipuum Caramuelis fundamentum subterere, & insolatam relinquere. Illud proponit loco supra citato numero millesimo sexcentesimo textu his verbis: *Proximius ad generationem & naturam accedit embrio & infans ipse nondum natus, quam semen: Atqui potest gravis parens contra animatum factum procedere, si aliter vitam conservare non possit: Ergo a fortiori possit contra semen, si solummodo considerentur rationes naturales.*

Sed hæc ratio frivola est, nec valet illa Consequentia, seu argumentum à pari, quod ab abortione ad molliem format: in molliem enim immiscetur libidinosa delectatio, quæ in abortione nequaquam intervenit, ut proinde etiam si abortio esset licita, consequens non sit molliem pariter licere. Tam vehemens enim & exorbitans est ea delectatio, quæ in effusione seminis genitalis sentitur, ut contra rationem sit, eam unquam, citra utum legitimum conjugii, sponte admittere.

Arguit in super numero 1603, in hunc modum: *Mollities (inquit) est seminis effusio voluntaria, & si mala secundum se, de ipsius malitia hominibus consistere debet. Sed quid semen? Doctores certant, & adhuc sub judice lis est. Aliqui judicant,*

rem alii spumam nonnulli lac, plerique sanguinem, semen esse contendunt. Et tamen esse contra ipsam naturam, sudorem spumam, sanguinem, lac, & similia corporis nutrimenta, vel excrementa ex rationabili causa decidere, nullus Dialecticus probare poterit. Ergo nec ultra ratione naturali probari potest, esse contra naturam decidere semen ex rationabili causa. Hoc conque suppressit Caramuel, sive quia pūdicit illud exponere, sive quia cuius obvium esse prospexit.

76 Respondeo primò, quod si hoc argumentum valeret, probaret molliem non solum ex sua natura, sed etiam supposito positivo Dei præcepto eam vetante, non esse malam & illicitam, sed de se bonam, & aliquando obligatoriam sub peccato mortali: posset enim qui eam veller exercere, hoc discursu Caramuelis uti, & sic argumentum proponere. Si molliem mala esset ex Dei præcepto eam vetante, de ipsius malitia hominibus constare deberet: Atqui non constat: Ergo non est mala ex præcepto Dei eam vetante. Minor probatur: Cùm molliem consistat in voluntaria feminis effusione, non potest constare de præcepto eam vetante, nisi prius constet quid sit semen, cuius voluntaria effusio interdicitur: Atqui nondum constat quid sit semen, sed Doctores de eius natura & quidditate disputant, aliis contendentibus esse sudorem, aliis spumam, aliis lac, aliis sanguinem, vel simile quoddam corporis nutrimentum, vel excrementum, & adhuc sub iudice lis est: Ergo nondum constat de præcepto molliem vetante, subindeque nec de ipsius malitia indidem proveniente. Ecce quomodo hic Caramuelis discursus nimis probet, & molliem, supposito etiam positivo Dei præcepto eam vetante, faciat licitam; imò verò etiam aliquando obligatoriam: nam posset etiam quis in hunc modum rursus arguere. Non obstant quacumque Dei lege hominibus hæcenus notificata, non modò possumus, sed aliquando tenemur, (quando scilicet ad tuendam vel recuperandam corporis valetudinem id necessarium est) emitte sudorem, spumam, lac, sanguinem, aut similia corporis nutrimenta, vel excrementa: Ergo & semen; quippe quod, juxta probabilem Doctorum sententiam, nihil est aliud quàm quiddam istorum.

77 Respondeo secundò directè ad argumentum, quod ut cuiuslibet constet molliem esse de se & ex sua natura malam, & lege naturæ prohibitam, non requiritur quod naturam & quidditatem seminis genitalis speculativè cognoscat, & an illud essentialiter, vel accidentaliter tantum à sanguine, lacte, sudore, & aliis humani corporis humoribus aut superfluitatibus distinguatur, exploret; sed sufficit quod sciat illud esse instrumentum generationis, & ordinari à natura ad conservationem & propagationem speciei; subindeque non licere illud prodigere aut expendere eo actu, ex quo generatio sequi non valeat: hoc autem lumine naturali notum est, & à nullo, quantumcumque barbo & stupido, invincibiliter ignorari potest: unde eo ipso quod aliquis utitur semine ad sterilem lasciviam, peccat non solum contra præceptum Dei positivum, quo voluntaria feminis effusio extra ultimum matrimonii prohibetur, sed etiam contra præceptum naturæ, & dictamen naturale rationis, quo omnibus hominibus, etiam illis qui præ-

cepta Dei positiva invincibiliter ignorant, huius actus malitia & deformitas manifestatur & intimitatur.

III.

In audiendo Missam de præcepto, vel recitandis horis ex obligatione, satis est attentio externa: unde potest quilibet voluntarie distrabi. Ita Caramuel in epist. præliminari ad Dianam, ubi sic ait: Navarrus, & quotquot internam attentionem requirunt in officio divino, considerata vivacitate humani ingenii, concludunt vixit ne vix quidem possit hominem satisfacere sine aliqua distractione veniali: si de præcepto alii pariformiter philosophantur. At nos, qui contra generose sentimus, & sensum nostrum armato ratiocinio firmamus, NON SOLUM MILITES, SED ET VIRGINES SUMUS: possumus enim ita horas, aut alia Ecclesia præceptis satisfacere, ut ne in levem quidem culpam labamur. Prolatio enim, & quacumque alia extrinseca operatio, est facilissima; & humana principum leges, Ecclesiastica aut secularis sint, non præcipiunt interna. Et in Theologia fundamentalium, 44. hæc scribit de seipso: Vno momento (inquit) oculum verso, altero ad subterranea transeo: nulla in oratorio movetur musica, quæ mihi non sit impedimento; attendere lectioni desidero, sed distractiones non evito involuntarias. Et nihil minus nullo crucior scrupulo, nullo dubio angor: quia prudenter suppono me ad attentionem internam non tenerizans habere bonum esse, & eâ carere nequidem esse levem culpam; me ad lectionem tantum & attentionem externam obligari; me egisse totum quod rubrica jubens certo scio; & ita certo ut possim jurare. Ergo me me venialiter quidem peccavisse in hac materia certo scio, & ita certo, ut possim jurare.

Hanc sententiam non solum omnino improbabilem, sed etiam in praxi valde periculosam esse existimo: nam Ecclesia in cap. Dolentes de celebr. missatum, districtè præcepit Clericis in virtute obedientiæ, ut divinum officium, nocturnum pariterque diurnum, quantum Deus eis dederit studiose celebrent PARITER ET DEVOTE: Sed hoc non potest intelligi de attentione & devotione solum externâ; Ergo Ecclesia præcipit Clericis recitare officium cum devotione interna quæ possunt, & quam Deus eis dederit. Major patet: Minor, in qua est difficultas, probatur multipliciter. Primò quia devotio propriè & per se primò dicitur de interna, & impropiè tantum ac secundariò de externa, ut docet S. Thomas 2.2. qu. 83. art. 2.

Secundò, quia in prædicto Canone ante verba adducta dicit Pontif. ex Intendunt [Clerici] externis collocationibus laicorum, dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, AURES INTENTAS NON PORRIGUNT AD DIVINA: Sed porrigere aures intentas ad divina, interiorem animæ attentionem & applicationem importat: Ergo in illo Canone est sermo de devotione & attentione interna, & non solum de externa.

Tertio probatur eadem Minor: Ecclesia per hoc præceptum recitandi horas Canonicas, præceptum naturale seu divinum orandi, & vacandi rebus divinis determinat; sicut præcipiendo auditionem Missæ in die festivo, determinat præceptum naturale, quo homo tenetur aliquod tempus vitæ suæ cultui divino deputare: nam ut ait S. Thomas 2.2. qu. 112. art. 4. ad 4. Inest homini naturalis inclinatio ad hoc quod cuiuslibet rei necessaria

cessaria deputetur aliquod tempus; sicut corporali resurrectioni, somno, & alii hujusmodi; unde etiam spirituali resurrectioni, qua mens hominis in Deo resuscitur, secundum dictamen naturalis rationis, aliquod tempus deputat homo; & sic habere aliquod tempus deputatum ad vacandum Divinis, cadit sub præcepto morali. Ergo cum præceptum naturale seu divinum orandi, & vacandi Deo ac rebus divinis, indubitanter obliget ad attentionem consequens omnino est, ut etiam præceptum Ecclesiæ illud determinans & veluti contrahens, etiam ad attentionem interiori obliget.

82. Quartò: Ecclesiæ præcipit recitationem officii ut est actus virtutis religionis, & moraliter bonus; actus enim mali, vel ex sua specie indifferentes ad bonum & malum, non sunt materia congrua præcepti Ecclesiastici: At recitatio officii sine devotione & attentione interna, non est actus virtutis religionis, sed potius quædam species hypocrisis, saltem materialiter: Ergo &c. Major patet, Minor probatur. Nam juxta D. Thomam 2. 2. qu. 88. art. 3. ratio quare oratio sit præcipuus actus religionis est, quia in oratione fideles Deo offerunt id quod in eis præstantius est, scilicet mentem: Sed ille qui voluntarie distractus recitat divinum officium, non offert Deo id quod habet melius & præstantius, sed quod deterius est & ignobilius; cogitando enim v.g. de cibo aut potu, vel de negotiis secularibus, tunc obsequium quidem corporis præstat Deo, sed obsequium mentis venit; datque medullam mundo & vanitati, & corticem tantum Deo & pietati: Ergo tunc actum religionis non facit, sed potius actum hypocrisis, saltem materialiter.

83. Quintò: Absurdum videtur dicere, quòd Ecclesiæ non plus in hac materia præcipiat Clericis, quàm præstari possit ad psittaco: nam ut ait Augustinus exposit. in Psal. 12. *Et meruli, & psittaci, & corvi, & pica, & hujusmodi volucres, sępę ab hominibus docentur sonare quod nesciunt: scienter autem cantare, natura hominis divina voluntate concessum est.* Unde idem S. Doctor conc. 29. in Psal. 118. *Clamor ad Dominum (inquit) qui fit ab orantibus, si sonitu corporali voci fiat, non intendit in Dominum corde, quis dubitet maniter fieri.* Nullus certe, excepto Caramuele, qui non solum non dubitat, sed certò asseverat, imò & iurejurando confirmat, non solum non inaniter istud fieri, sed & ita proficue, ut & Ecclesiastico præcepto satisfaciamus, & omnis quoque scrupulus levissimi peccati tollatur; unde ut supra audivimus, eos qui suæ adhærent sententiæ, non solum milites, sed & virgines esse affirmat. Sed esto virgines sint: cum tamen oleum devotionis, quo charitatis flamma in cordibus nostris nutritur, habere non satagant, sed tantquam garrulæ aves sine interiori sensu verba emittant, non sunt virgines prudentes, sed fatuæ, quæ à nuptiis sponsi cœlestis, ejusque complexibus repelluntur. Esto milites sint: cum tamen contra mentis evagationes & distractiones non pugnent, sed ab eis vitro se vinci & superari patiantur, non tam generosi milites, quàm ignavi & imbelles militiae desertores dicendi sunt. Esto etiam singulis diebus per quinque vel sex horas cante in choro; cum tamē non palliant mente & spiritu, ut jubet Apostolus, sed ore tantum & voce, sicut meruli, psittaci, pica, & corvi, ut Augustinus ait; non tam choristæ,

A quàm canoræ aves, nec tam Ecclesiastici quàm psittacæ canores, ut bellè dicit Sennichius, appellandi sunt.

Denique, ut præcipio Caramuelis fundamento occurramus: dato quòd Ecclesiæ non possit directè & primario præcipere actum internum, secundariò tamen & indirectè illum jubere potest, quando scilicet actus interior necessarius est, ut actus exterior sit bonus. Unde per se loquendo habet potestatem super actus exteriores; super actum verò interiore, per accidens, & ratione actus exterioris, in quantum est forma illius. Sic Ecclesiæ præcipit Inquiritibus sub pena excommunicationis, ut non procedant contra aliquem ex odio, Et in cap. Volentes supra citato, jubet confessionem quotannis fieri fideliter, & Eucharistiam suscipi reverenter. Cur ergo similiter Clericis præcipere non poterit, ut divinum officium cum attentione & devotione internâ quâ possunt, & quâ Deus ipis dederit, quotidie recitent? Certè qui aliter sentiunt, & faciunt, non à peccatis venialibus eximuntur, ut ait Caramuel, sed periculo culpæ mortalis, sub indeque æternæ damnationis, se exponunt. Unde frivolum est quòd addit, nimirum se posse jurare, in hoc genere nec venialiter quidem peccavisse, hancque esse summam conscientie quietem, atque animi tranquillitatem. Sicut enim qui ex conscientia etronca invincibiliter putaret non esse peccatum, furari ad dandam elemosinam, vel mentiri ad salvandam vitam proximo, etiam si milles furaretur, aut mentiretur, semper posset jurare, sed in hoc genere, nec mortaliter, nec venialiter peccavisse, nec tamen propterea ejusdem conscientie tranquillitati esset congaudendum: ita pariter nec nos, qui existimamus Ecclesiæ non solum attentionem externam, sed etiam internam in recitatione officii præcipere, summam illam conscientie quietem acque animi tranquillitatem Caramueli invidemus, nec jurare vellemus, eos qui in recitatione officii voluntarie distraherentur, & de interna attentione non curant, periculo peccati mortalis non se exponere.

Plures aliæ sunt ejusdem Authoris circa divini officii recitationem laxitates, non solum omnino improbabiles, sed etiam prorsus intolerabiles. Nam in Commentario regulæ S. Benedicti disp. 112. num. 1415. & in Theologia fundamentalium num. 760. docet eum satisfacere præcepto recitandi officium, qui illud recitat animo non satisfaciendi. Et numer. 500. & 502. addit eum qui vespere matutinas & laudes recitat, duorum dierum obligationi posse satisfacere: quia (inquit) una & eadem actione potest quis simul satisfacere duobus præceptis numero distinctis, eodem tempore concurrentibus. Ex quo etiam infert. unicâ communionem paschali posse aliquè duorum annorum obligationi satisfacere. Item n. 1190. dicit obligatum ad officium recitandum satisfacere legendo quotidie officium Paschale, pro quolibet alio officio, quantumvis prolixo, per annum incidente. Denique in commentario regulæ S. Benedicti disp. 117. num. 1446. suggerit duas methodos à se inventas, juxta quas possit quis, etiam pro longo tempore, excutere obligationem recitandi horas Canonicas, absque ulla culpa, saltem mortali: unam beneficio probabilitatis opinionum, alteram beneficio varietatis horologiorum, quæ (inquit) si bona sint, & diligenter dirigantur, habet vim opinionum probabili

bilis. Et tamen in Theologia fundamentali, fundamento 10. qu. de horologiis, ait horologiis fundam. non esse, quia horologia sere omnia concepta sunt in originali peccato, subindeque peccata actualia necessario committuntur. Unde huic Authori verba illa Augustini ad Julianum dicere licet: Mira sunt qua dicitur, nova sunt qua dicitur, falsa sunt qua dicitur. Mira stupemus, nova cavemus, falsa convincimus.

IV.

86. Quamvis actor nullum jus in rem quam petit videtur habere, potest illi Advocatus patrocinari. Caramuel lib. 3. Theologiae moral. numer. 1470. ubi sic ait: Si actor, velit necesse Advocatus, accusare vult, vel etiam de facto accusavit, TAM ET SI NULLUM IUS VIDEATUR HABERE, potest illi Advocatus patrocinari, nimirum quantum per leges licet, examinando bene testes, eorum responsa conferendo, & notando: saepe enim contingit, causas bene fundatas male cedere, & saepe male fundatas bene succedere.

87. Oppositum expressè docet D. Thomas 2. 2. quæst. 71. articulo 3. in corp. ubi sic dicitur: Licetum est alicui cooperari ad malum faciendum, sive consulendo, sive adjuvando, sive qualitercumque consentiendo: quia consiliarius & coadjuvans, quodammodo est faciens: & Apostolus dicit ad Roman. 1. quod digni sunt morte non solum qui faciunt peccatum, sed etiam qui consentiunt facientibus: unde & supra dictum est, quod omnes tales ad restitutionem teneantur. Manifestum est autem quod Advocatus & auxilium & consilium praestet ei, cujus causa patrocinatur: unde si scienter injustam causam defendit, absque dubio graviter peccat, & ad restitutionem tenetur ejus damni, quod contra justitiam per ejus auxilium altera pars incurrit. Et rursus ibidem in solutione ad 2. Advocatus (inquit) si in principio credidit causam justam esse, & postea in processu appareat eam esse injustam, non debet eam prode, ut scilicet aliam partem juvet, vel secreta sua causa pariter revelet: potest tamen & debet causam desistere, vel cum cujus causam agit ad cedendum inducere, sive ad componendum, sine adversarii damno.

88. Confirmatur ex Augustino Epist. 54. sic dicente: Si justitia sincerius consulatur, justius dicitur Advocato, redde quod accepisti, quando contra veritatem stetit, iniquitati adjuvisti, sefelisti, justam causam oppressisti, de falsitate vicisti. Et infra: Quis tandem Advocatus facile reperitur, qui suscepto suo dicat, Recipe quod mihi cum tibi male adesse dediisti, & redde adversario tuo quod me agente inique abstulisti? Et tamen quem prioris non recta vita rectissime poenitet, etiam hoc facere debet: ut si ille qui inique litigavit, non vult admonitus corrigere iniquitatem, qui tamen iniquitatis nolit iste habere mercedem: nisi forte restituendum est alienum, quod per furtum clanculo auferretur, & restituendum non est alienum, quod in ipso foro, ubi peccata puniuntur, decepto iudice, & circumventis legibus obviatur.

89. Pro majori hujus veritatis confirmatione habet hic subnectere formulam juramenti, quod emittere jubentur Jure Caesareo omnes causarum Patroni seu Advocati: Patroni causarum (inquit lex) qui utrique partis praesentes

A auxilium ingrediuntur, cum lis fuerit contestata, post narrationem propositam, & contradictionem objectam, in qualicumque judicio majore, vel apud arbitros, sive ex compromisso, sive aliter datos, vel electos, sacrosanctis Evangelis tactis, juramentum praesent, quod omniquidem virtute sua, omnique ope, quod verum & justum existimaverint clientibus suis inferere procurabunt, nihil studii relinquentes quod sibi possibile est: non autem crediti sibi causa, cognita quod improba sit, vel perituro sperata, & ex mendacibus allegationibus, ipsi scientes prudentesque mala conscientia illi patrocinabuntur: sed etsi certamine procedente, aliquid tale sibi cognitum fuerit, a causa recedent, ab hujusmodi communitone sese penitus separantes.

B Plures aliae assertiones in libris Caramuelis leguntur, quae adeo absurdæ sunt, & bonis moribus alienæ, ut confutatione non egeant. Nam in Theologia morali numer. 1582. asserit hoc juramentum, Per vitam meam, sic expositum, Tam verum est quod dico, quam quod habeo vitam, posse mendaciter, citra peccati vel venialis noxam emitte. Et in Theologia fundamentali editionis Francofordianæ num. 1142. doctrinam Francisci Amici, quæ asserit licere Clerico, vel Religioso, calumniatorem, gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius defendendi modus non suppetit, ut veram ac certam propugnat, dicens: Doctrinam Amici solam esse veram, & oppositam improbabilem, CENSEMUS OMNES DOCTI. Et num. 1153 aliam ejusdem Authoris sententiam, quæ docet licere Clerico vel Religioso, qui fragilitatis cedens, feminam vilem cognovit, eam occidere, quando factum vulgare, & ipsum infamat, indirectè salutem approbat, responsum suspendendo, & dubitando an id liceat: ut enim ille definit numer. 275. Omnis omnino actus humanus licitus est, qui non impingit evidenter in aliquam legem obligatoriam evidenter. Item in eadem Theol. fundam. pag. 119. hæc scribit: Petrus die sabbathi sub mediam noctem, ut primum audivit duodecimam, comedit carnes, & postquam satur excessit è mensa, audivit aliud horologium significans horam duodecimam. Die sequenti communicare vult, & sic discursit: horologia habent opinionum probabilium virtutem; at ego comederam antequam tale horologium sonuerit: ergo probabile est quod comedi ante duodecimam: ergo probabile quod sim jejunus: at opinioni probabili conformare conscientiam possum: ergo potero communicare. Et volo scire cur communicare non possit: nam stando doctrina præcedenti, potest; & ego in toto hoc Petri discursu, quod possem aut negare, aut reprehendere, nihil invenio. Magna certe opportunitas

E & utilitas probabilitatis opinionum, & varietatis horologiorum, quæ juxta Caramuellem, habent opinionum probabilium virtutem: nam & illorum beneficio potest quis eadem die usque ad saturitatem carnes comedere, & nihilominus immediatè post accedere ad sacram synaxim! Denique hic Auctor lib. 4. Theol. moral. num. 1559. ait: Deorum pluralitas, stando puri principii naturalibus, defendi & propugnari potest. Quæ assertio non solum Polytheismo, sed etiam Atheismo non parùm favet, quia ut communiter docent SS. Patres Athanasius, Chrysostomus, Theodoretus & alii, Multitudo Numinum nullitas est Numinum. Unde egregiè Tertullianus contra Marcionem: Veritas Christiana

Codices Iustin. lib. 3. sic. 1. S. 14

hanc o. ab. accet.

stiana distinctè pronunciat, Deus si non unus est, non est, quia dignius credimus non esse quodcumque non ita fuerit ut esse debeat. Ergo si Deorum pluralitas, stando puris principii naturalibus, propugnari possit, etiam, stando in iisdem principii, Deorum nullitas defendi poterit; quod est causam Atheorum manifestè juvare.

§. II.

Tamburini laxitates reprobandur.

I.

91 **L**ICITUM est inducere testem ad jurandum falsum, quod jurans quidem putat esse verum, ipse verò inducens scit esse falsum. Tamburinus lib. 3. in Decalogum cap. 1. §. 6. num. 7. pro hac sententia referens Hurtadum, Dianam, & Tancredum.

Hæc assertio non solum omnino improbabilis, sed etiam erronea, & prorsus intolerabilis est, potestque breviter confutari. Primò quia amor Dei, & zelus honoris eius, obligat me ut quantum commodè possum, vitam etiam peccata materialia, tam in me quam in aliis: Jurare autem id quod re ipsa est falsum, & putatur esse verum, est peccatum saltem materialiter, cum tale juramentum veritati & æternæ legi dissonum sit: Ergo quantum commodè possum, teneor juramentum illud impedire; tantum abest quòd possim ad illud proximum inducere.

92 Secundò impugnatur: Fraternalis charitatis dilectione proximum instruere teneor, quando ille laborat ignorantia alicujus rei, juri divino & naturali contrariæ, & probabiliter speratur, quod ablata ignorantia non operabitur quæ cum ignorantia facit, vel facere vult: Ignorat Petrus v. g. Mariam non esse suam uxorem, & vult ad illam accedere, teneor illum admonere non esse ejus uxorem: Ignorat alius aliquam hostiam non esse consecratam, & illam vult adorare; teneor ei significare talem hostiam consecratam non esse. Mira ergo est Tamburini exorbitantia, dum scribere audeat, licitum esse, non modo proximum ignorantem non instruere; sed insuper ipsum in materialem Decalogi transgressionem impellere.

93 Nec valet quod ille ait: Jurare falsum, quod sine culpa putatur esse verum, actus est religionis; unde qui ad hoc inducit, ad actum virtutis inducit. Non valet, inquam, quia pariter actus religionis est, quando adoratur hostia, quæ invincibiliter putatur consecrata, cum re ipsa non sit consecrata; & tamen quis audeat dicere, licitum esse scienti eam non esse consecratam, inducere ignaros ad eam adorandam tanquam consecratam: Nonne etiam uxorem reddere debitum conjugale maritò est actus justitiæ? & tamen quis dicet, scienti maritum vivere, licitum esse, non solum eam non admonere, sed etiam ad reddendum superinducto viro conjugale debitum inducere? Nonne pariter servum laborare in die festo, quem bona fide existimat non esse festum, actus est obedientiæ, vel justitiæ? quis tamen propterea asserat mihi licere, inducere servum ad laborandum in die, quem ille nescit esse festum, ego verò festum esse scio? Quàm levis ergo & trivialis est illa Tamburini ratiuncula, quæ se permotum dicit ad asserendum licitum esse, inducere testem ad jurandum falsum, quod ju-

rans quidem putat esse verum; ipse verò inducens scit esse falsum.

II.

Licitum est reo cum æquivocatione negare veritatem Judici legitimo, legitime interroganti. Tamburinus lib. 3. cap. 4. §. 3. num. 5. pro hac sententia citans Delugo, Sanchez, & alios.

Oppositum docet S. Thomas 2. 2. qu. 69. art. 1. in corp. ubi sic ait: Pertinet ad debitum justitiæ, quod aliquis obediat suo superiori in eis ad quæ jus prælationis se extendit, iudex autem superior est respectu ejus qui judicatur; & idè ex debito tenetur accusatus iudici veritatem exponere, quam ab eo secundum formam juris exigit; & idè si confiteri noluerit veritatem quam dicere tenetur, vel si eam mendaciter negaverit, mortaliter peccat. Quo nihil clarius & expressius contra Tamburini assertionem dici potest.

Addo quod, si vera esset Tamburini sententia, nunquam liceret Judici, reos ad confessionem criminis capitalis, quantumvis semiplenè probati, torturis adigere; quia iniquum est quemquam ad id cogere, quod præstare non tenetur. Oppositum autem docent SS. Patres, præsertim Augustinus lib. 19. de Civit. cap. 6. Ambrosius lib. 2. de Abel & Cain cap. 9. & Eusebius Papa Episc. 1. ad Galliæ Episcopos, cujus est illa sanctio corpori Juris inserta, cap. 11. qui §. qu. 5. ubi dicitur: Veritatem diversis cruciatibus è labris suis religiosus tortor exigere debet: ut dum verbis corporum subjiciuntur, que gesta sunt, fideliter & veraciter exquirantur. Unde Leonardus Coquzus in Commentariis super cap. 6. lib. 19. Augustini de Civit. Dei, & Covarruvias lib. pract. qu. cap. 23. num. 5. reproband errorem Joannis Ludovici Vives, astruentis oppositum saltem quoad Christianos.

Ex discursu & ratione D. Thomæ patet, non solum falsum, sed etiam intolerabile esse dogma Joannis Sancio in practiciis disputationibus disp. 9. num. 7. & sequentibus, ubi (recte Diana tract. 7. Resol. 55.) asserit quod si penitens probabiliter credat Confessarium non impensurum illi absolutionem, si fateretur consuetudinem peccandi, potest æquivocatione utendo negare consuetudinem; ut suis sensibus, consuetudine carere peccandi, non absolute, sed ad confitendum tibi de presenti. Et hoc etiam procedit, si credat absolutionem se naturum, cum ad confitendum eadem peccata bis non sit obligatus, nec ad patendum quæ dorem ex consuetudine jam nota oriundum. Idem dicendum de occasione proxima, inevitabili tamen sua magna incommodo & scandalo. Nam in tali casu possit etiam penitens uti æquivocatione, licet à Confessario de tali occasione interrogetur.

Patet, inquam, doctrinam hanc perverisam & prorsus intolerabilem esse. Primò quia permittit uti æquivocatione aut restrictione mentali, quod plures graves Theologi & Doctores nunquam licere existimant, videturque innuere D. Thomas 2. 2. qu. 109. art. 3. ad 1. ubi sic discurret: Quia homo est animal sociale, naturaliter unus homo debet alteri id sine quo societas humana servari non possit: non autem possent homines, tanquàm sibi invicem credentes, tanquàm sibi invicem veritatem manifestantibus. Quo discursu utitur etiam D. Augustinus in Eucharid. cap. 22. ubi sic ait: Virique verba propter falsam sunt instruita, non per quæ se invicem fallant,